

<https://doi.org/10.70728/b.series.fil.v08.i09.003>

“LISON UT-TAYR” DOSTONI MUQADDIMASI HIKOYATLARIDA KOMIL INSON TALQINI

*Axtamova Baxora Akbarovna,
Samarqand davlat universiteti,*

*Markaziy Osiyo xalqlari tillari va madaniyati instituti,
Mumtoz adabiyot tarixi kafedrası assistent-o‘qituvchisi.*

E-mail: bahora_axtamova@samdu.uz. Tel.: +998 90 030 02 03

Annotatsiya: Mazkur maqolada Alisher Navoiyning “**Lison ut-tayr**” dostoni muqaddimasida keltirilgan hikoyatlar tahlil qilinib, ularda komil inson g‘oyasining badiiy va falsafiy talqini yoritiladi. Muqaddima hikoyatlarida insonning ma’naviy kamoloti, axloqiy poklanishi, ilm va ma’rifatga intilishi, nafsni tiyish, sabr, tavoze’, adolat hamda ilohiy ishq kabi fazilatlarning komil insonni shakllantirishdagi o‘rni ochib beriladi. Shuningdek, Alisher Navoiyning tasavvufiy qarashlari va ularning hikoyatlar mazmunida ifodalanish usullari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijasida muqaddima hikoyatlarining nafaqat doston g‘oyaviy yo‘nalishini belgilashi, balki komil inson konsepsiyasini badiiy-falsafiy jihatdan asoslovchi muhim manba ekanligi xulosalanadi.

Kalit so‘zlar: Alisher Navoiy, “Lison ut-tayr”, muqaddima, hikoyat, komil inson, tasavvuf, ma’naviy kamolot, axloqiy fazilatlar, nafs, ilohiy ishq, ma’rifat, badiiy talqin.

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ОБРАЗА СОВЕРШЕННОГО ЧЕЛОВЕКА В РАССКАЗАХ ПРЕДИСЛОВИЯ ПОЭМЫ «ЛИСОН УТ-ТАЙР»

Аннотация: В данной статье анализируются рассказы, представленные во введении к поэме Алишера Навои «**Лисон ут-тайр**», и раскрывается художественно-философская интерпретация идеи совершенного человека в них. В рассказах, включённых во введение, раскрывается роль таких качеств, как духовное совершенствование человека, нравственное очищение, стремление к знанию и просвещению, обуздание нафса, терпение, смирение, справедливость и божественная любовь в формировании совершенного человека. Кроме того, анализируются суфийские взгляды Алишера Навои и способы их выражения в содержании рассказов. В результате исследования сделан вывод о том, что рассказы, включённые во введение, не только определяют идейную направленность поэмы, но и являются важным источником художественно-философского обоснования концепции совершенного человека.

Ключевые слова: Алишер Навои, «Лисон ут-тайр», введение, рассказ, совершенный человек, суфизм, духовное совершенствование, нравственные качества, нафс, божественная любовь, просвещение, художественная интерпретация.

THE INTERPRETATION OF THE PERFECT HUMAN IN THE NARRATIVES OF THE INTRODUCTION TO THE EPIC “LISON UT-TAYR”

Abstract: This article analyzes the narratives presented in the introduction to Alisher Navoi’s “**Lison ut-Tayr**” and examines the artistic and philosophical interpretation of the idea of the Perfect Human in them. The introductory narratives reveal the role of such qualities as spiritual perfection, moral purification, the pursuit of knowledge and enlightenment, the restraint of the nafs, patience, humility, justice, and divine love in the formation of the Perfect Human. The article also analyzes Alisher Navoi’s Sufi views and the ways in which they are expressed through the content of the narratives. The study concludes that the narratives included in the introduction not only determine the ideological direction of the poem but also serve as an important source for the artistic and philosophical substantiation of the concept of the Perfect Human.

Keywords: Alisher Navoi, “*Lison ut-Tayr*,” introduction, narrative, Perfect Human, Sufism, spiritual perfection, moral qualities, nafs, divine love, enlightenment, artistic interpretation.

“Lison ut-tayr” hazrat Navoiy umrining so‘nggi yillarida, daho ijodkor badiiy tafakkuri va shaxsiyati kamolga etgan bir pallada, shoir ma’naviy-ma’rifiy faoliyatiga adabiy xulosa sifatida dunyoga kelgan asar hisoblanadi.

Alisher Navoiyning “Lison ut-tayr” (1499) dostoni ulug‘ mutafakkirning butun ijodiy faoliyati davomida ilgari surilgan ilg‘or falsafiy qarashlarni umumlashtirib, ularga yakun yasaydigan asar sifatida muallif ijodida o‘ziga xos o‘rin egallaydi. Chunki, Navoiyning bu asarni yozishdan ko‘zda tutgan bosh maqsadi Farididdin Attorning “Mantiq ut-tayr” dostoniga nazira yozish orqali qush tili vositasida o‘zining ilohiy-diniy ta’limot sohasidagi ko‘pyillik ijodiy qarashlarni ma’lum tizimga solish va ularga xotima yasashdan iborat edi. Muallifning o‘zi bu haqda aytadi: “Chun “Lison ut-tayr” ilhomi bila tarannum tuzubmen, qush tili ishorasi bila haqiqat asrorining majoz sur’atida ko‘rguzubmen”.

Doston va uning xususiyatlari haqida ko‘pgina olimlar, jumladan, Y.E.Bertels, V.Zohidov, Oybek, I.Sulton, A.Qayumov, A.Hayitmetov, N.Mallayev, S.G‘aniyeva, A.Abdug‘afurov, Y.Is’hoqov, Sh.Eshonxo‘jayev, Sh.Sharipov, N.Komilov, S.Olimov, I.Haqqul va boshqalar turli xilda so‘z yuritganlar.

Shuni ta’kidlash joizki, Alisher Navoiy dostonida o‘z davri falsafiy aqidalari xojagon tariqatining naqshbandiya suluki ta’limoti asosida yoritilib, unda Inson va Alloh taolo, Inson va koinot yaxlitligi, Insonning o‘zligini tanish yo‘llari kabi muhim masalalardan mulohazalar yuritilgan [Valixo‘jayev, 75].

Navoiyning barcha asarlari debochalari konseptual ahamiyatga ega. Shoir qalamiga oid devonlar, “Xamsa” dostonlari, jumladan, “Lison ut-tayr” debochasi konkret ilmiy ishlar “kirish”

qismidan ham aniqroq, tizimliroq tarzda asosiy qismdagi poetik konsepsiyalarni belgilab beradi. Ilmiy ishlarda bu xususiyat aniq ilmiy tezislar sifatida ko‘zga tashlansa, Navoiyda yuksak badiiyat qatlamlarida pinhon ramz va ishoralar tarzida namoyon bo‘ladi.

“Lison ut-tayr” dostoni an‘naviy tarzda muqaddima, asosiy qism va xotimani o‘z ichiga oladi. Muqaddima 13 bobdan iborat. Dostonning asosiy qismi 14-bobdan boshlanadi. Uning oldingi qismlari muqaddima tarkibiga kiradi. Mazkur muqaddima boblarda shoir turli masalalarga murojaat etar ekan, provard natija, komil inson talqini masalasi bilan bog‘lanadi. Alisher Navoiyning **“Lison ut-tayr” dostonining muqaddima qismi** shunchaki an‘naviy kirish emas, balki asarning falsafiy-irfoniy poydevoridir. Undagi falsafiy fikrlarni dalillash, kitobxon tasavvurini boyitish va komil inson konsepsiyasini shakllantirish uchun **maxsus ilova qilingan ibratli hikoyatlar** tizimi mavjud.

Alisher Navoiyning “Lison ut-tayr” dostonining dastlabki 13 bobdan iborat an‘naviy muqaddima qismida jami **4 ta hikoyat** mavjud. Dostondagi jami 64 ta hikoyatning dastlabki to‘rttasi muqaddima qismidagi chahoryorlar (to‘rt xalifa) madhiga bag‘ishlangan boblarga (6, 8, 10, 12-boblar) ilova qilingan. Asarning qolgan 60 ta hikoyati esa qushlarning safari va yetti vodiy bayon etilgan asosiy qismda (14-bobdan boshlab) keltiriladi.

Umumiy muqaddima, o‘z navbatida, hamd, munojot, Muhammad Payg‘ambar (s.a.v.)ga bag‘ishlangan na‘t, Abu Bakr Siddiq, Umari Foruq, Usmon Zunnurayn, hazrati Aliga bag‘ishlovlar kabi tadrijiy qism va asosiy qissaga prolog vazifasini o‘tovchi Farididdin Attor va uning “Mantiq ut-tayr” dostoniga bag‘ishlangan qismlarga bo‘linadi.

Alisher Navoiyning “Lison ut-tayr” dostonining muqaddima qismidagi hikoyatlarda komil inson talqini tasavvuf falsafasi, Allohga bo‘lgan haqiqiy sevgi va insoniy fazilatlarining eng oliy darajasi orqali yoritilgan. Dostonning muqaddimasida shoir an‘naviy ravishda hamd (Allohga maqto‘v), na‘t (Payg‘ambarimiz (s.a.v.) madhi) va xulofoi roshidinlar (to‘rt choriyor) ta‘rifiga to‘xtaladi va ularning har birini komil insonning mukammal timsoli sifatida hikoyatlar orqali ko‘rsatib beradi.

Dostonning birinchi bobi Alloh taologa hamd va koinotning yaralishi bayoniga bag‘ishlangan. Unda Alloh mo‘jizasi, tabiat va ilohiyot birligi – vahdat ul-vujud nazariyasi, inson va shayton ziddiyati qalamga olinadi.

Navoiy ushbu bobda to‘rt qarama-qarshi unsur (suv, olov, tuproq, havo)ning inson vujudida birlashtirilganini va borliqdan maqsad Odam ekanini bayon qilinadi. Bu bobdagi **inson xilqati va uning ruhiy qudrati**, zohir va botin, tana va ruh munosabatlariga bag‘ishlangan mulohazalar dostonning borliq falsafasi asosini belgilaydi. Inson – borliqning gulto‘ji va Allohning yerdagi xalifasi ekani, undagi ma‘naviy olam koinotdan ham kengroq.

2-bob munojot bo‘lib, unda shoir o‘zini gunohkor banda sifatida ta‘riflab, Yaratganga murojaat etgan bo‘lsa-da, bundan ko‘zlangan maqsad boshqalarni ham komillikka da‘vat etishga qaratilgan.

Rasuli akram madhi – na‘t uchinchi bobda kelgan. “Nuri Muhammadiya”, sahobalar, tobeinlar, ularning komillik timsollari ekanligi xususida so‘z yuritiladi.

4-bob me‘roj tuni ta‘rifiga bag‘ishlangan. Unda payg‘ambarimizning huzurlariga “Ruh ul-amin” (Jabroil farishta) kelib, Yaratganning xabarini yetkazgani va rasuli akramning Buroq otini

minib, Alloh huzuriga ko‘tarilganliklari, oradagi yetmish qavat parda ko‘tarilib, bor-yo‘q to‘siqlar bartaraf bo‘lganligi, payg‘ambarimiz Allohdan ummatlarining gunohini so‘raganliklari va Alloh o‘z habibining barcha istaklarini qabul qilgani haqida fikr yuritiladi.

5-bob Hazrat Abu Bakr Siddiq madhiga bag‘ishlangan. Alisher Navoiy bu zotni “sodiq-u siddiq” deb atab, tashbeh san’ati vositasida payg‘ambarimizni g‘or ichidagi xazinaga, Abu Bakr (r.a.)ni esa shu xazinani qo‘riqlab yotgan ajdahoga o‘xshatadi.

6-bob Hazrat Abu Bakr Siddiq xalifalik taxtiga o‘tirganlari haqidagi hikoyatni o‘z ichiga oladi. Unda birinchi xalifaning islom ustunlarini qulatilishga uringan bir guruh dindan qaytgan kishilarning nojoiz talabiga nisbatan qat’iyat bilan qarshi turgani, shariat ishini, islom qonunlarining amal qilishini sabot-matonat bilan ta’min etgani, sidqi-sadoqatiga urg‘u beriladi.

7-bob Hazrat Umar Foruq madhi, 8-bob Hazrat Umar Foruqqa bag‘ishlangan hikoyatdan iborat. Hikoyatga ko‘ra, Hazrati Umar Madoyinni egallaganlarida, juda katta xazina yig‘iladi. Hazrati Umar bu xazina va mol-mulkka ko‘z qirlarini ham tashlamaydilar: barcha xazinani g‘azotga chiquvchilar uchun bo‘lib berishni buyuradilar. Hikoyatda Hazrat Umar o‘z nafsiga mutlaqo erk bermagan, xalifalik xazinasidan faqat eng muhtoj odamchalik haq olgan hokim sifatida ko‘rsatiladi.

Bu hikoyatda iymon sinovi va unda adolat haqida gap boradi. Komil insonning jamiyat va nafs oldidagi **"Adolat" hamda "Taqqo"** mezonini asoslaydi. Navoiy solih amallarni bajarish va Haq yo‘liga kirish uchun birinchi navbatda nafs ustidan g‘olib kelish (adolat o‘rnatish) shartligini uqtiradi. Shuningdek, haqiqiy g‘alaba va xazina biror davlatning fathi va qo‘lga kiritilgan moddiy boyliklar emas, balki nafs ustidan qozonilgan g‘alaba, islomiy qalbdagi iymon xazinasidir.

9-bob – Hazrat Usmon (r.a.) madhi, 10-bob Hazrat Usmon haqidagi hikoyatni o‘z ichiga oladi. Hikoyatga ko‘ra, payg‘ambarimiz bir kuni eldan farog‘at istab, xilvatga kirib, bir oyoqlarini uzatib o‘tiradilar. Ularning huzurlariga ba’zi zodagon sahobalar, ayrim aziz va sharif kishilar kirganlarida ham ularning holatlarida o‘zgarish bo‘lmaydi. Lekin xonaga hazrat Usmon kirgach, rasuli akram uzatgan oyoqlarini yig‘ib oladilar. Bu payg‘ambarimizning hazrat Usmonga bo‘lgan cheksiz hurmatlari ifodasi edi. Hazrati Usmon (r.a.)ning bu darajada hurmat etilishi uning hayosidan edi. Hazrat Usmonning shunday yuksak andishasi va hayosi borki, u zot daryoda g‘usl qilayotganda ham suvdan uyalgan, uning pokiza tabiati va odobidan osmondagi farishtalar ham hayratlangan. Shu bilan birga, u qahatchilik yillarida butun bir karvon don-dunini xalqqa tekinga ulashgan saxovat egasidir. **Asardagi o‘rni va maqsadi:** Komillikning **"Hayo" (iffat) va "Hilm" (yumshoq ko‘ngillik)** sifatlarini ochib beradi. Inson botini iflosliklardan qay darajada pok bo‘lishi kerakligini majoziy va real lavhalar orqali ko‘rsatadi.

11-bob mo‘minlar amiri Hazrat Ali (r.a.) madhi, 12-bob Hazrat Aliga bag‘ishlangan hikoyatni o‘z ichiga oladi. Hikoyatga ko‘ra, g‘azot janglaridan birida Hazrat Aliga o‘q tegadi. O‘qning uchi ularning suyaklarigacha botib, tortib olishning iloji bo‘lmaydi. Shunda sahobalar payg‘ambarimizdan bu ishning chorasini so‘raganlarida, rasuli akram: “U namoz o‘qiyotgan paytda o‘qni tortib olish payida bo‘lingiz. U namozga shunday berilgan bo‘ladiki, o‘qni tortib olganlaringni bilmay qoladi”, – deydilar. Sahobalar aytilgandek qiladilar va Alloh kushoyish

berib, bir lahzada jarohatdan na dard-u na o‘q uchi qoladi. Hikoyatda uning oyog‘iga tekkan kamon o‘qini namoz o‘qiyotganida tortib olishganda dardni sezmasligi oshiqning haqiqiy dardi – visol lazzatida ekanligi, Haq *bilan muloqotda bo‘lganligi sababli ekanligi* tasvirlanadi.

Hikoyatning so‘ngida aytilgan gap kitobxonni chuqur mushohadaga, kengroq tafakkurga yetaklaydi: “Bizga har qanday g‘amdan najot, balki hayot rasmi u [Muhammad sallolohu alayhi vasallam – *izoh mual.*] tufaylidir”. Yana bir jihat shundaki, hikoyat komil inson erishishi lozim bo‘lgan **"Istig‘raq" (Haqqa butkul cho‘mish) va "Ilm"** cho‘qqisini ko‘rsatadi. Bu hikoyat doston markazidagi qushlarning o‘z safarlarida barcha jismoniy mashaqqatlarni unutib, faqat maqsad sari intilishlariga ma‘naviy namuna bo‘lib xizmat qiladi.

13-bob buyuk forsigo‘y adib Farididdin Attor madhiga bag‘ishlangan. Alisher Navoiy so‘z o‘yini vositasida shoir taxallusiga majoziy nisbat berib, bu do‘konda olamdagi barcha boyliklar: dur-u gavharlar, gulob-u mushki anbarlar, shirinliklar jam’ ekanligini aytadi: “Har ne gardun bahr ila konida bor, Oncha yuz Attor do‘konida bor”. Alisher Navoiy Attorning yozgan asarlari xalq uchun gulqand kabi foydalidir deydi.

Darhaqiqat, tasavvufda ishq deganda faqat mehr, sevgi kabi tuyg‘ulargina emas, ulardan tashqari yana iroda, sabot, ilm, ibodat, oqillik, xoksorlik, sabr, qanoat, g‘ayrat, kamtarinlik, adolat, saxiylik, halimlik, mardlik, hayo, pokizalik, shirinso‘zlik, shafqat, umuman inson qalbini, ruhini poklashga xizmat qiladigan, uni Allohga yaqinlashtiradigan barcha ezguliklar, pokliklar yig‘indisi tushuniladi. Ishqning o‘rni ko‘ngilda bo‘ladi. Ko‘ngil ishq tufayli poklanadi. Ko‘ngil poklansa, ishq yana-da o‘tli, nurli bo‘ladi, ilohiy mohiyat kasb etadi.

Nafs tushunchasida yemoqlik, ichmoqlik, kiymoqlikdan tashqari yana johillik, g‘urur, tama’, ko‘rolmaslik, baxillik, mansabparastlik, shahvat, ko‘ngli torlik, g‘azab, umuman, inson ruhini, qalbini bulg‘aydigan, uni Allohdan uzoqlashtiradigan barcha illatlar yig‘indisi tushuniladi.

Qur‘oni Karimning bir qator oyatlarida ochiq yoki ishora bilan nafsni jilovlash, yengish lozimligi mazmunida hukmlar bor. Shuningdek, payg‘ambarimiz Muhammad alayhissalomning hadislarida ham bu borada ko‘rsatmalar talaygina. Misol tariqasida Hazrati Aliga aytgan ushbu nasihati (hadisi)ni keltirish mumkin: “Yo Ali, valoyat (avliyolik) maqomiga yetishgan zotlar ko‘p-ko‘p ibodat qilganlaridan emas, o‘z nafslarini yengganliklaridan bunday ulug‘ darajaga erishganlar”. Nafs – insonning juda qudratli, xavfli dushmani. Unga tobe inson ma‘naviy va jismoniy tubanlikka, halokatga mahkum. Shuning uchun Navoiy “Nafs itin qilsang zabun, olamda yo‘q sendek shujo” deb yozsa, “Qisasi Rabg‘uziy”da bir nafsning ishini yetmish shayton qilolmaydi, deb ta‘kidlanadi.

Umuman, so‘fiyona adabiyotning tasvir mavzuyi tariqat yo‘li bilan poklanayotgan va tinmay komillik sari taraqqiy etayotgan inson bo‘lgani uchun ana shu solik – yo‘lovchi insonning dunyoqarashi, estetikasi, kechinmalar olami muhim [Komilov, 155].

Alisher Navoiy bu dostonda mavzuning ko‘p qirrali ekanini ko‘rsatishda, badiiy timsollar, voqealar, hikoyatlar orqali tasvirlashda katta mahoratini namoyon etgan.

Ko‘rinadiki, tasavvuf insoniyatni ruhiy-ma‘naviy poklanishga da‘vat etuvchi g‘oyalar silsilasi sifatida katta tarbiyaviy ahamiyatga molik. O‘zlikni anglash va o‘zini poklash bilan bog‘liq uzluksiz jarayon sifatida qarash tasavvuf mohiyatini teranroq anglashga ko‘mak berishi

bilan birga, uning ijtimoiy ahamiyatini oshirib, hayotiy, ma’naviy-ma’rifiy o‘rnini aniq tasavvur etishga zamin yaratadi.

O‘tmishda o‘z faoliyatini tasavvuf amaliyotiga yo‘naltirgan kishilarni so‘fiylar, tasavvuf tarixi va tarqqiyotini o‘rganib, uning g‘oyalari targ‘ibiga sa’y etgan olimlarni esa mutasavviflar deb atashgan. Badiiy adabiyotda esa mazkur ta’limot obrazlar olami rang-barangligi, axloqiy ideallarni mujassam etgan inson siymosini yaratish asosi hisoblangan.

Navoiy muqaddimada to‘rt xalifa – Abu Bakr Siddiq, Umar ibn Xattob, Usmon ibn Affon va Ali ibn Abu Tolib timsollariga alohida hikoyatlar bag‘ishlaydi. Ularning har biri komil inson uchun zarur bo‘lgan to‘rtta asosiy ustunni ifodalaydi:

Abu Bakr Siddiq (sadoqat va sidq timsoli) bilan bog‘liq hikoyatda uning moddiy borlig‘idan kechib, butun borlig‘ini Haq yo‘liga fido qilishi tasvirlanadi. Komil inson iymonida zarracha shubha bo‘lmagan, so‘zi va amali bir zotdir.

Umar ibn Xattob (adolat va haqgo‘ylik timsoli) bilan bog‘liq hikoyatda adolat tarozisini to‘g‘ri tutish komillikning ijtimoiy mezonini sifatida talqin etiladi. Umar (r.a.) timsolida nafsini yenggan va jamiyatda adolat o‘rnata olgan inson ko‘rsatiladi.

Usmon ibn Affon (hayo va saxovat timsoli) haqidagi hikoyatda uning hayosi hatto farishtalarni ham hayratga solgani aytiladi. Navoiy talqinida yuksak axloq, andisha va qo‘li ochiqlik qalb pokligining (komillikning) belgisidir.

Ali ibn Abu Tolib (ilm va shijoat ramzi) to‘g‘risidagi hikoyatda ilm darvozi hisoblangan Ali (r.a.) orqali komil insonning ham aqliy (ilm), ham jismoniy hamda ruhiy (shijoat) qudrati namoyon bo‘ladi.

Muqaddima hikoyatlarida komil inson darajasiga erishishning bosh sharti – nafs o‘limi (tarki dunyo va fano) ekanligi uqtiriladi, kishining dunyo matolariga va moddiy boylikka bog‘lanib qolishi uni asoratga solishi ta’kidlanadi. Komil inson o‘z “men”ini yenga olgan, Haq taolo irodasida o‘z borlig‘ini yo‘qotgan (fano qilgan) zotdir.

“Lison ut-tayr” – ramziy-majoziy doston bo‘lib, uning muqaddimasidagi hikoyatlarda komillikka eltuvchi asosiy kuch ilohiy ishq ekanligi ta’kidlanadi. Komil inson faqatgina quruq ibodat bilan cheklanmaydi, u Haqni tanish (ma’rifat) va Unga cheksiz muhabbat (ishq) bog‘lash orqali yuksaladi. Hikoyatlardagi obrazlar o‘zlarining zohiriy (tashqi) go‘zalligi bilan emas, balki botiniy (ichki) nuri va Haqqa bo‘lgan intilishlari bilan komillik shohsupasiga ko‘tariladilar.

Doston muqaddimasidagi ma’naviy o‘gitlar va ixcham hikoyatlarda yuksak martabaga erishgan insonlarning o‘zlarini tuproq kabi xokisor tutishlari ulug‘lanadi. Navoiy fikricha, inson qanchalik mukammallashsa, u shanchalik kamtar bo‘ladi. Kibr va manmanlik komillikka mutlaqo zid illatlardir.

“Lison ut-tayr” muqaddimasi shunchaki asarning kirish qismi emas, balki undagi hikoyatlar o‘quvchini dostonning asosiy g‘oyasi – qushlarning (solihlarning) Simurg‘ni (Allohni) izlab chorlagan uzoq va mashaqqatli tasavvufiy safariga hamda ruhning komillashuv jarayoniga ma’naviy jihatdan tayyorlovchi poydevordir.

Muqaddima hikoyatlaridagi qahramonlar (to‘rt choriyor) shunchaki tarixiy shaxslar emas, balki **ruhiy komillikning to‘rt ustunidir**. Navoiy asarning asosiy qismida qushlar bosib

o‘tadigan yetti vodiyni (Talab, Ishq, Ma‘rifat, Istig‘no, Tavhid, Hayrat, Fano) tushuntirishdan oldin, bu darajalarga erishgan real insonlar tarixda bo‘lganini ushbu hikoyatlar orqali isbotlaydi.

Muqaddima hikoyatlari kitobxonni dostonning og‘ir falsafiy yukini hazm qilishga tayyorlaydi. Ular orqali “Nafs nima?”, “Ruh nima?”, “Haqiqiy ishq qanday bo‘ladi?” degan savollarga ilk javoblar beriladi. Navoiy Attorning “Mantiq ut-tayr” asariga javob yozar ekan, o‘z dostonining muqaddimasiga milliy va sof islomiy-tasavvufiy ruhni aynan shu mukammal hikoyatlar tizimi orqali chuqur singdirgan.

“Lison ut-tayr” dostonini mazmunini chuqur anglagan holda o‘rganish komil inson tarbiyasida, yoshlarni barkamol inson, yetuk shaxs sifatida kamol toptirishda muhim rol o‘ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Alisher Navoiy. To‘la asarlar to‘plami. 10 jildlik. 9-jild. Lison ut-tayr.— Toshkent: G‘.G‘ulom nomidagi NMIU, 2013.
2. Алишер Навоий. Муҳокамат ул-луғатайн. Асарлар. 15 томлик. 14-том. —Тошкент, 1967.
3. Валихўжаев Б. Мумтоз сиймолар. I жилд. — Тошкент: Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти, 2002. — 317 б.
4. Валихўжаев Б. Мумтоз сиймолар. II жилд. — Тошкент: Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти, 2002. — 317 б.
5. Комилов Н. Маънолар оламига сафар. — Тошкент: Tamaddun, 2002. — 318 б.
6. Комилов Н. Тасаввуф. — Тошкент: Movarounnahr — O‘zbekiston, 2009. — 448 б.
7. Комилов Н. Хизр чашмаси. — Тошкент: Маънавият, 2005. — 320 б. Мухиддинов М. Комил инсон — адабиёт идеали. — Тошкент: Маънавият, 2005. — 208 б.
8. Мухиддинов М. Кўнгил ҳайратлари. — Тошкент: Тамаддун, 2021. — 496 б.